

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ РОЗЛУЧЕНИХ ЛЮДЕЙ ДО ВСТУПУ В НОВИЙ ШЛЮБ І ПРІОРИТЕТИ ПРИ ВИБОРІ ПАРТНЕРА

PSYCHOLOGISCHE BEREITSCHAFT VON GESCHIEDENEN MENSCHEN ZUM EINSCHLIESSEN EINER NEUEN EHE UND PRIORITÄTEN BEI DER PARTNERWAHL

У статті представлена актуальність проблеми психологічної готовності розлучених людей до вступу в новий шлюб, а також пріоритети під час вибору партнера. Для здійснення процедури наукового дослідження нами були сформульовані мета та завдання, що полягає в теоретичному й емпіричному обґрунтуванні особливостей формування психологічної готовності розлучених людей до вступу в новий шлюб. Розглянуто психологічні дослідження, що розкривають сутність психологічної готовності розлучених людей до нового шлюбу. Особливу увагу ми звернули на вивчення ознак і мотивів вступу в новий шлюб. Розкрито та проаналізовано основне поняття «психологічна готовність до шлюбу», представлені основні ознаки повторного шлюбу. Проаналізовано, що вступ у новий шлюб – це ненормативна сімейна кризи, яка характеризується низкою психологічних проблем, зокрема психологічного й емоційного пристосування до нового шлюбного партнера, прийняття батьківських функцій щодо нерідних дітей і їх поділ із біологічними батьками, збереження батьківських функцій щодо своїх дітей від попереднього шлюбу. Визначено, що основними проблемами повторних шлюбів є: труднощі у взаєминах із дитиною (дітьми) нового партнера, обтяження повторного шлюбу проблемами, не розв'язаними в попередньому шлюбі (незавершені стосунки з колишнім шлюбним партнером), складності встановлення близьких стосунків із членами нової родини (батьками, братами чи сестрами), проблеми у визначенні кордонів нової сім'ї, рольова невизначеність. Представлено результати емпіричного дослідження, у якому визначено пріоритети в розлучених людей у виборі шлюбного партнера. У дослідженні взяли участь 88 розлучених жінок і 54 розлучених чоловіка. З'ясовано, що під час вибору нового шлюбного партнера розлучені жінки віддають перевагу активним, відповідальним, надійним, самостійним, турботливим, цілеспрямованим чоловікам і звертають увагу на те, що вони були здатними вирішувати різноманітні життєві труднощі, наповнювали сімейний бюджет, підтримували у справному стані домашнє господарство. Щодо чоловіків, то вони більше орієнтуються на те, щоб їхня майбутня дружина була гарною вихователькою дітей, уміла створювати сімейний затишок, готувати смачні страви, була відповідальною, емпатійною, ніжною, поступливою та стриманою. Окреслено перспективу подальших досліджень, що полягає в обґрунтування шляхів і методів формування психологічної готовності розлучених людей до вступу у новий шлюб.

Ключові слова: повторний шлюб, новий шлюб, психологічна готовність до шлюбу, розлучення, сім'я.

The article presents the relevance of the problem of psychological readiness of divorced people to enter into a new marriage, as well as priorities when choosing a partner. In order to carry out the scientific research procedure, we formed the goal and objectives of the scientific research, which consists in theoretical and empirical substantiation of the peculiarities of the formation of the psychological readiness of divorced people to enter into a new marriage. Psychological studies revealing the essence of the psychological readiness of divorced people for a new marriage are considered. We paid special attention to the study of the signs and motives of entering into a new marriage. The main concept of "psychological readiness for marriage" is revealed and analyzed, the main signs of remarriage are presented. It was analyzed that entering into a new marriage is an abnormal family crisis, which is characterized by a number of psychological problems, in particular, psychological and emotional adaptation to a new marriage partner, acceptance of parental functions in relation to unrelated children and their combination with biological parents, preservation of parental functions in relation to their children from the previous one marriage. It was determined that the main problems of remarriages are: difficulties in relations with the child (children) of the new partner, burdening the remarriage with problems not resolved in the previous marriage (unfinished relationship with the former marriage partner), difficulties in establishing close relations with members of the new family (parents, brothers or sisters), problems in defining the boundaries of the new family, role uncertainty. The results of an empirical study are presented in which the priorities of divorced people in choosing a marriage partner are determined. 88 divorced women and 54 divorced men participated in the study. It was found that when choosing a new marriage partner, divorced women prefer active, responsible, reliable, independent, caring, goal-oriented men and pay attention to the fact that they were able to solve various life difficulties, filled the family budget, and kept in good condition household. As for men, they are more focused on the fact that their future wife is a good educator of children, knows how to create family coziness, cook delicious meals, is responsible, empathetic, gentle, accommodating and restrained. The perspective of further research is outlined, which consists in substantiating the ways and methods of forming the psychological readiness of divorced people to enter into a new marriage. **Key words:** remarriage, new marriage, psychological readiness for marriage, divorce, family.

УДК 159.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.47.32>

Карпова Д.Є.

доктор філософії за спеціальністю 053 – Психологія, доцент кафедри психології та педагогіки Хмельницький національний університет

Венцеславська Т.І.

аспірант кафедри психології та педагогіки Хмельницький національний університет

Постановка проблеми. Дослідження проблеми особливостей формування психологічної готовності розлучених людей до вступу

в новий шлюб постає одним із найважливіших питань сімейної психології. Як свідчить статистика Міністерства юстиції України, під

час війни понад 43% осіб зареєстрували свій шлюб, натомість 67% партнерів офіційно розлучилися [11]. Як свідчить практика, невдалий попередній шлюб може суттєво деформувати уявлення про сімейне життя й істотно впливати на модель шлюбної поведінки в новому шлюбі. Звідси виникає потреба в дослідженні особливостей формування психологічної готовності розлучених людей до вступу в новий шлюб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здійснений теоретичний аналіз психологічної наукової літератури свідчить про те, що є досить багато наукових напрацювань, присвячених вивченню окремих питань, пов'язаних з особливостями формування психологічної готовності розлучених людей до вступу в новий шлюб. Чинники, що зумовлюють психологічну готовність молоді до шлюбно-сімейних взаємин (Л. Магдисюк, Т. Цесля); особливості психологічної готовності до шлюбу та сімейного життя в юнацькому віці (Л. Лисенко, Н. Глущенко); психологія сучасної сім'ї (О. Столярчук); дослідження особливостей шлюбного потенціалу та міжособистісної сумісності особистості (Є. Потапчук); вивчення сімейних ролей шлюбних партнерів (Є. Потапчук, Д. Карпова); чинники, які впливають на якість повторного шлюбу (О. Проскурняк); роль сім'ї повторного шлюбу в розвитку ціннісно-смишлової сфери підлітків (І. Пустовалов), психологічні особливості осмисленості життя дітей підліткового віку в сім'ях повторного шлюбу (І. Пустовалов), розлучення як ризик сучасних шлюбно-сімейних відносин (В. Степико). Незважаючи на те, що натеper є досить багато наукових досліджень, які розкривають різні аспекти сімейно-шлюбного життя та психологічної готовності молоді до створення сім'ї, залишаються малодослідженими питання, пов'язані з вивченням формування психологічної готовності саме розлучених людей до вступу в новий шлюб. Окрім того, відсутній перелік пріоритетних ознак, на які спираються розлучені люди під час вибору шлюбного партнера вдруге.

Мета статті – теоретично обґрунтувати й емпірично дослідити особливості формування психологічної готовності розлучених людей до вступу в новий шлюб.

Завдання дослідження:

1) проаналізувати основні теоретико-емпіричні дослідження із проблеми формування психологічної готовності розлучених людей до вступу в новий шлюб;

2) здійснити емпіричне дослідження та визначити пріоритети в розлучених людей у виборі шлюбного партнера;

3) окреслити перспективи подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зважаючи на те, що ключовим поняттям

нашого дослідження є «психологічна готовність», постає потреба осмислити й уточнити його сутність. На думку дослідників, психологічна готовність до шлюбу – це: багатоаспектна проблема, яка залежить не лише від зовнішніх, але і від внутрішніх особливостей, а також характеризується основними взаємопов'язаними та взаємодоповнювальними компонентами: мотиваційно-ціннісним, емоційно-регулятивним, поведінковим і когнітивним (Г. Дьоміна) [1, с. 96]; психологічне утворення, яке характеризується непохитною мотивацією до шлюбно-сімейних стосунків, актуальністю знань, умінь і навичок особистості, особистісними якостями та рисами характеру сім'янина (Р. Федоренко) [10, с. 127]; система соціально-психологічних настанов шлюбного партнера, що визначає емоційно-психологічне ставлення до способу життя та цінностей шлюбу (Л. Лисенко, Н. Глущенко) [3, с. 103].

Дослідники Л. Магдисюк і Т. Цесля вважають, що психологічна готовність до шлюбних взаємин – це інтегральна характеристика, яка включає в себе соціально-психологічні мотиви, знання, уміння, навички, риси особистості, що забезпечують побудову шлюбно-сімейних стосунків і виражаються в когнітивному, мотиваційному, емоційному, операційному та поведінковому компонентах. Якщо говорити про психологічну готовність до шлюбу як про характеристику, то вона передбачає наявність різних знань і вмінь: екологічне спілкування, здатність розуміти та пояснювати емоції та почуття, уміння довіряти партнеру, бажання та здатність створювати сприятливу психологічну атмосферу в сім'ї, уміння знаходити компроміс у складних конфліктних ситуаціях [4, с. 68–69].

Отже, виходячи з вищевикладеного аналізу, поняття «психологічна готовність до шлюбу» набуває особливо практичного значення, оскільки саме від рівня сформованості такого утворення залежать стабільність і благополуччя нового шлюбу розлучених людей.

Варто зазначити, що вступ розлучених людей у новий шлюб – це ненормативна сімейна криза, яка характеризується низкою психологічних проблем, зокрема психологічного й емоційного пристосування до нового шлюбного партнера, прийняття батьківських функцій щодо нерідних дітей і їх виконання разом із біологічними батьками, збереження батьківських функцій щодо своїх дітей від попереднього шлюбу тощо [6].

Після розлучення більшість людей прагне знайти своє щастя в новому шлюбі, але на заваді цьому можуть стати як психологічні проблеми (страх повторної помилки, негативний досвід попереднього шлюбу, думка оточення), так і демографічна ситуація. Як свідчать результати наукової літератури [8–10], новий шлюб також потребує адаптації подружньої

пари один до одного та зумовлений низкою специфічних ознак [9, с. 127].

Ознаками повторного шлюбу є аналіз попереднього досвіду, терплячість, раціональний вибір нового партнера, перевірка шлюбної сумісності. Особистість, яка вступає в повторний шлюб, у результаті аналізу попереднього досвіду без ідеалізації сприймає свого нового партнера, усвідомлює свої та його потреби та бажання, чітко розуміє бажані та небажані якості сім'янина. Отже, другий шлюб ґрунтується на свідомій симпатії та прийнятті нового шлюбного партнера. Така модель поведінки притаманна зрілим, дорослим, адаптованим особистостям. У виборі нового шлюбного партнера вони змінюють свою модель поведінки, демонструють готовність до компромісів. Основними мотивами повторного шлюбу є відновлення кохання, прив'язаності, досягнення душевного комфорту, покращення матеріально-фінансового становища [9, с. 127–129].

Дослідники [2; 8–10], які вивчали особливості повторного шлюбу, зазначають, що успішність повторного шлюбу залежить не стільки від матеріально-фінансової забезпеченості чи фізичної гармонії, скільки від міжособистісної сумісності партнерів.

У результаті дослідження чинників, які впливають на якість повторного шлюбу, О. Прокурняк виділяє низку таких, що впливають на побудову зрілих подружніх стосунків, як-от: відсутність інфантильних сценаріїв, подолання деструктивних моделей шлюбно-сімейних стосунків, відмова від неефективних способів реагування на конфліктні ситуації [8, с. 149].

Дослідження показують, що для побудови успішного, гармонійного повторного шлюбу розлученим людям важливо цілковито завершити попередні стосунки та відновити емоційну рівновагу. Як зазначають дослідники, ознаками незавершених емоційних стосунків з колишнім партнером виступають такі ознаки: постійні звинувачення колишнього партнера, почуття страху, сорому, нехтування новими стосунками [5, с. 265].

За результатами аналізу наукової літератури й опитування осіб, які після розлучення створили нову сім'ю (n=44), нами з'ясовано, що основними проблемами таких шлюбів є: труднощі у взаєминах із дитиною (дітьми) нового партнера (100%), обтяження повторного шлюбу проблемами, не розв'язаними в попередньому шлюбі (незавершені стосунки з колишнім шлюбним партнером) (86,4%), складності встановлення близьких стосунків із членами нової родини (батьками, братами чи сестрами) (79,5%), проблеми у визначенні кордонів нової сім'ї (38,6%), рольова невизначеність (29,5%).

Подані вище результати свідчать про те, що для повторних шлюбів вельми актуальною

проблемою є ставлення дитини до нового шлюбу батьків, негативне сприйняття дитиною вітчима чи мачухи, а також несприйняття новим шлюбним партнером нерідної дитини. Окрім того, значна кількість учасників опитування вказали на проблему незавершених стосунків із попереднім шлюбним партнером (86,4%). Серед таких проблем вони найчастіше називали конфлікти з колишнім партнером через взаємні звинувачування, пов'язані з фінансовими питаннями, розподілом майна та виконанням батьківських обов'язків. Звідси виникає потреба в розширенні уявлень розлучених людей про проблеми побудови нових сімейних стосунків і формування в них психологічної готовності до вступу в новий шлюб.

За результатами теоретичного дослідження нами було ухвалено рішення здійснити емпіричне дослідження для визначення пріоритетних ознак, на які звертають увагу розлучені люди під час вибору шлюбного партнера. За основу ми взяли методичку «Психологічна діагностика шлюбного потенціалу та міжособистісної сумісності з партнером» (далі – ДШПО) (автор Є. Потапчук) [7]. Під час проведення психологічної діагностики дошлюбних стосунків розлучених людей важливо розуміти та розрізняти можливі проблемні питання: пошук і вибір шлюбного партнера, прогнозування майбутніх шлюбних стосунків. Нашим респондентам (142 розлучені особи, з яких – 88 жінок і 54 чоловіка) ми запропонували обрати найбільш значущі ознаки, на які вони орієнтуються у виборі нового шлюбного партнера. Список налічував 125 позицій, що відображають ознаки фізичної привабливості, інтелектуально-світоглядної, морально-психологічної, інтимно-сексуальної, матеріально-фінансової та господарсько-побутової привабливості.

За ознаками фізичної привабливості людини (зовнішні форми, пропорції, запах тіла) 79,6% розлучених жінок більше орієнтуються на привабливість мовлення (грамотність, відсутність дефектів, міміка), стан фізичного здоров'я (відсутність хронічних захворювань), привабливість погляду (добрий, твердий, чаруючий), привабливість запаху. Водночас серед чоловіків 90,7% більше уваги звертають на привабливість ваги, грудей, фігури, погляду. Доречно зазначити, що подружжя досить часто може ставати заручниками критерію фізичної привабливості, свідомо чи підсвідомо порівнюючи свого теперішнього шлюбного партнера з колишнім.

За ознаками інтелектуально-світоглядної привабливості (вияви інтелектуальних здібностей, життєвих цінностей і прагнень) 77,3% жінок обрали такі важливі, на їхню думку, ознаки, як здатність бути джерелом раціональних ідей, здатність делікатно критикувати думки чи поведінку партнера, уміння мудро

виходити із проблемних життєвих ситуацій, здатність розуміти свої обов'язки в сім'ї. Понад 74,7% розлучених чоловіків у виборі шлюбної партнерки орієнтуються на здатність бути гарною вихователькою дітей, здатність надихати, бути мотиватором сімейних досягнень, здатність викликати бажання бути разом.

За ознаками морально-психологічної привабливості 74% жінок обрали активність, відповідальність, довірливість, надійність, самостійність, турботливість, цілеспрямованість і чуйність. Щодо чоловіків, то більшість із них віддали перевагу відповідальності, довірливості, емпатійності, надійності, ніжності, оптимізму, поступливості, стриманості та чуйності. Як бачимо, і чоловіки, і жінки бажають у новому шлюбі мати партнера, на якого завжди можна покластися і якому завжди можна довіряти.

За ознаками інтимно-сексуальної привабливості більшість учасниць дослідження (68,2%) визначили, що орієнтуються на такі важливі для них ознаки: володіння мистецтвом сексу, здатність задовільнити сексуальні потреби партнера, знання ерогенних зон, стійкість до підвищеної втоми під час сексу. Щодо чоловіків, то більшість зазначених респондентів (79,3%) орієнтуються на відсутність сексуальної байдужості, здатність задовільнити сексуальні потреби, креативність в інтимно-сексуальному спілкуванні, сексуальний потяг.

За ознаками матеріально-фінансової та господарсько-побутової привабливості 65,8% жінок убачають важливими такі ознаки: здатність наповнювати сімейний бюджет, раціонально планувати (економити) сімейний бюджет, жити без кредитів і фінансових боргів, підтримувати у справному стані домашнє господарство. Натомість 64,9% чоловіків уважають важливими такі ознаки, які б вони хотіли бачити у своїй майбутній партнерці: здатність доглядати за дітьми, організовувати сімейний побут, підтримувати чистоту та порядок, створювати домашній затишок, готувати смачні страви.

Як бачимо, пріоритети розлучених людей у виборі нового шлюбного партнера мають свої особливості. Так, розлучені жінки віддають перевагу чоловікам з ознаками активності, відповідальності, довірливості, надійності, самостійності, турботливості, цілеспрямованості, а також звертають увагу на привабливість мовлення, стан фізичного здоров'я, здатність бути джерелом раціональних ідей, делікатно критикувати думки та поведінку партнера, здатність мудро вирішувати життєві проблеми, розуміти свої обов'язки в сім'ї, здатність наповнювати сімейний бюджет, раціонально планувати (економити) сімейний бюджет, жити без кредитів і фінансових боргів, підтримувати у справному стані домашнє

господарство. Щодо розлучених чоловіків, то вони під час вибору нової шлюбної партнерки звертають увагу на привабливість ваги, грудей, фігури, погляду, на здатність бути гарною вихователькою дітей, уміння організовувати сімейний побут, підтримувати чистоту, створювати сімейний затишок, готувати смачні страви, надихати, бути мотиватором сімейних досягнень, викликати бажання бути разом. Зазначають такі важливі риси сім'янина, як відповідальність, довірливість, емпатійність, надійність, ніжність, оптимізм, поступливість, стриманість. Щодо інтимно-сексуальної сфери, то чоловікам важливо, щоби їхня майбутня партнерка була здатна задовільнити сексуальні потреби, була креативна в інтимно-сексуальному спілкуванні.

Висновки та перспективи подальших розробок. Проведений аналіз наукової психологічної літератури дозволив з'ясувати, що проблема повторного шлюбу є важливою й актуальною в сучасному суспільстві. Результати дослідження свідчать про те, що психологічна готовність до шлюбу набуває особливо практичного значення, оскільки саме від рівня сформованості такого утворення залежать стабільність і благополуччя нового шлюбу розлучених людей. За результатами емпіричного дослідження визначено найбільш значущі ознаки, на які звертають увагу розлучені люди під час вибору нового шлюбного партнера. Ми визначили, що для жінки важливо, щоб новий шлюбний партнер був активним, відповідальним, надійним, самостійним, турботливим, цілеспрямованим, а також умів вирішувати різноманітні життєві труднощі, наповнювати сімейний бюджет, підтримувати у справному стані домашнє господарство. Для розлучених чоловіків важливо, щоби їхня нова партнерка була гарною вихователькою дітей, уміла створювати сімейний затишок, готувати смачні страви, була відповідальною, емпатійною, ніжною, поступливою та стриманою.

Перспективою подальших розробок є обґрунтування шляхів і методів формування психологічної готовності розлучених людей до вступу в новий шлюб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дьоміна Г. Психологічні особливості готовності до шлюбу сучасної сім'ї. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2019. № 1. С. 95–105.
2. Карпова Д. Психологічний аналіз сімейних ролей шлюбних партнерів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Психологічні науки». 2016. Вип. 4. С. 41–45.
3. Лисенко Л., Глущенко Н. Психологічні особливості готовності до шлюбу та сімейного життя в юнацькому віці. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. Серія «Психологія». 2012. № 42. С. 62–72.

4. Магдисюк Л., Цесля Т. Фактори, що обумовлюють психологічну готовність молоді до шлюбно-сімейних відносин. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*. 2020. № 52. С. 67–70.
5. Овод Ю., Венцеславська Т. Практичні рекомендації розлученим людям щодо запобігання та подолання сімейної кризи «повторний шлюб». *Габітус*. 2021. № 21. С. 262–267.
6. Потапчук Є. Кризи сімейного життя та як їх подолати : довідник сімейного психолога. Хмельницький : ХНУ, 2014. 35 с.
7. Потапчук Є. Психологічна діагностика шлюбного потенціалу та міжособистісної сумісності з партнером : довідник сімейного психолога. Хмельницький : PolyLux design & print, 2020. 36 с.
8. Проскурняк О. Чинники, які впливають на якість повторного шлюбу. *Психологічний часопис*. 2018. № 1. С. 138–150.
9. Столярчук О. Психологія сучасної сім'ї. Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2015. 136 с.
10. Федоренко Р. Психологія сім'ї : навчальний посібник. 2-ге вид., змін. та доповн. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 480 с.
11. Департамент державної реєстрації. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/actual-info/stat_info.